

Świadczenia rzeczowe na rzecz **obronności**

Do napisania tego artykułu skłoniła mnie obecna sytuacja za naszą wschodnią granicą. Trwa wojna na Ukrainie. Czy zatem oprócz obowiązku osobistego obrony Ojczyzny mogą być nałożone na obywateli, w tym także na przedsiębiorców, dodatkowe obowiązki rzeczowe na czas wojny i pokoju?

Rafał Szcerbicki
radca prawny
rafal.szcerbicki@skplex.pl
współpracuje z PISKP

Zgodnie z art. 208 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju na urzędy i instytucje państwowe oraz przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, a także osoby fizyczne, może być nałożony obowiązek świadczeń rzeczowych, polegających na oddaniu do używania posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych na cele przygotowania obrony państwa. Zatem, jeśli mowa o rzeczach ruchomych, należy mieć na względzie także użytkowane pojazdy. Świadczenia rzeczowe mogą być wykonywane na rzecz Sił Zbrojnych, jednostek organizacyjnych stanowiących bazy formowania specjalnie tworzonych jednostek zmilitaryzowanych, jednostek organizacyjnych obrony cywilnej oraz jednostek organizacyjnych wykonujących zadania na potrzeby obrony państwa albo zwalczania klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków. Przepisu tego w kontekście pojazdów nie stosuje się jedynie do pojazdów samochodowych niedopuszczonych do ruchu po drogach publicznych oraz używanych wyłącznie do przewozu wewnątrz zakładu, ale i tak tylko po przedstawieniu przez posiadacza odpowiednich dokumentów w tym zakresie.

Rozporządzenie Rady Ministrów RP w sprawie niezbędnych świadczeń rzeczowych w 2022 r. na rzecz obrony państwa określiło, że obecnie niezbędne świadczenia rzeczowe wykonywane w 2022 r. na rzecz obrony państwa wynoszą 400 nieruchomości (budynków lub ich części) oraz nie więcej niż 716 pojazdów samochodowych oraz 140 przyczep i 35 maszyn wraz z niezbędnym wyposażeniem. Należy zwrócić uwagę, że te limity mogą w każdym czasie ulec zmianie.

W czasie pokoju czas wykonywania świadczeń rzeczowych nie może przekraczać jednorazowo – w celu sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej Sił Zbrojnych – 48 godzin, w związku z ćwiczeniami wojskowymi lub ćwiczeniami w jednostkach przewidzianych do militaryzacji – 7 dni, w związku z ćwiczeniami w obronie cywilnej lub ćwicze-

niami praktycznymi w zakresie powszechnej samoobrony – 24 godzin. Nałożenie obowiązku świadczenia rzeczowego może nastąpić najwyżej trzy razy w roku. Do czasu wykonywania świadczeń rzeczowych wlicza się czas niezbędny do dostarczenia przedmiotu świadczenia do wskazanego miejsca oraz jego powrotu do miejsca postoju (przechowywania), nie więcej jednak niż dwie godziny.

Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) wydaje decyzję administracyjną o przeznaczeniu nieruchomości lub rzeczy ruchomej na cele świadczeń rzeczowych, w tym planowanych do wykonania w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny. Decyzję doręcza się posiadaczowi nieruchomości lub rzeczy ruchomej oraz wnioskodawcy na piśmie wraz z uzasadnieniem. Od decyzji przysługuje odwołanie do wojewody, w terminie czternastu dni od dnia doręczenia decyzji.

Posiadacz rzeczy, wobec którego wydano ostateczną decyzję administracyjną o przeznaczeniu nieruchomości lub rzeczy ruchomej na cele świadczeń rzeczowych, może być wezwany przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) do wykonania tego świadczenia. Wezwanie doręcza się na czternaście dni przed terminem wykonania świadczenia, z wyjątkiem przypadków, w których wykonanie świadczenia następuje w celu sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej Sił Zbrojnych. Od takiego wezwania odwołanie nie przysługuje. Posiadacz np. pojazdu obowiązany jest wtedy oddać do używania przedmiot świadczenia w terminie i miejscu wskazanym w wezwaniu. Posiadacze nieruchomości i rzeczy ruchomych objętych przedmiotowymi decyzjami są obowiązani informować wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) o rozporządzeniu tą nieruchomością lub rzeczą ruchomą. Przedsiębiorcy są obowiązani, na żądanie wojskowych komendantów uzupełnień oraz właściwych organów obrony cywilnej, do udzielania informacji, według posiadanych ewidencji, o stanie nieruchomości i rzeczy ruchomych mogących być przedmiotem świadczeń rzeczowych.

Posiadacz przedmiotu świadczenia wezwany do wykonania świadczenia jest obowiązany oddać go do używania w stanie przydatnym do użytku wraz z dotyczącymi go dokumentami. Biorący przedmiot świadczenia jest obowiązany używać go w sposób odpowiadający jego właściwościom i przeznaczeniu. Ponośi on zwykłe koszty i inne ciężary związane z utrzymaniem przedmiotu świadczenia, a poczynione przez niego wydatki lub nakłady na przedmiot świadczenia nie podlegają zwrotowi. Jest on także odpowiedzialny za utratę lub uszkodzenie rzeczy oraz za szkody wynikłe z używania jej w sposób sprzeczny z jego właściwościami lub przeznaczeniem. Biorący jest obowiązany zwrócić posiadaczowi przedmiot świadczenia w stanie nie pogorszonego. Nie ponosi on jednak odpowiedzialności za zużycie przedmiotu świadczenia będące następstwem prawidłowego używania. Biorący przedmiot świadczenia jest odpowiedzialny za szkody wynikłe z niezwrócenia go w terminie oraz z tytułu napraw wykonywanych po tym terminie wskutek uszkodzeń powstałych w czasie używania go przez biorącego. Roszczenia posiadacza przeciwko biorącemu przedawniają się z upływem roku od dnia zwrotu przedmiotu świadczenia.

Za używanie przedmiotu świadczenia rzeczowego przysługuje jego posiadaczowi ryczałt w wysokości odpowiadającej szkodzie poniesionej wskutek jego dostarczenia oraz stawce jego amortyzacji. Ryczałt za używanie przedmiotu świadczenia rzeczowego wypłaca jednostka organizacyjna, na której rzecz świadczenie zostało wykonane. Przykładowo dla pojazdów ciężarowych o ładowności od 2 do 8 t ryczałt dobowy wynosi 205,43 zł.

Odrębnie uregulowano świadczenia w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny. Organy administracji rządowej, organy samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy i inne jednostki organizacyjne, organizacje społeczne oraz osoby fizyczne mogą być w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny zobowiązane do wykonania świadczeń rzeczowych, polegających na oddaniu posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych do używania przez Siły Zbrojne, jednostki organizacyjne obrony cywilnej lub jednostki organizacyjne wykonujące zadania na potrzeby obrony państwa. Przedmioty świadczeń rzeczowych podlegają zwrotowi dopiero po ustaniu potrzeby ich używania. Obowiązek świadczeń osobistych i rzeczowych nakłada wójt lub burmistrz (prezydent miasta) na podstawie doraźnie zgłoszonych wniosków, w tym tych składanych przez dowódców jednostek wojskowych. Decyzji o nało-

Podstawa prawna

- Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (DzU z 2021 r., poz. 372)
- Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie niezbędnych świadczeń rzeczowych w 2022 r. na rzecz obrony państwa (DzU z 2021 r., poz. 2397)
- Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie świadczeń rzeczowych na rzecz obrony w czasie pokoju (DzU nr 181, poz. 1872)
- Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie świadczeń osobistych i rzeczowych na rzecz obrony w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny (DzU nr 203, poz. 2081)
- Rządowy projekt ustawy o obronie Ojczyzny – druk sejmowy nr 2052

żeniu obowiązku świadczenia nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności w terminie w niej określonym. Wójt, burmistrz (prezydent miasta) może w szczególnych sytuacjach nakładać obowiązek świadczeń osobistych lub rzeczowych również w drodze obwieszczeń lub w inny sposób. Osoby przeznaczone w czasie pokoju do wykonania świadczeń osobistych lub rzeczowych są obowiązane do ich wykonania w terminie i miejscu określonym w decyzji o przeznaczeniu lub w wezwaniu do wykonania tych świadczeń. Posiadaczowi, który udostępnił przedmioty świadczeń rzeczowych, kierownik (dowódca) jednostki organizacyjnej, na rzecz której świadczenie rzeczowe zostało wykonane, wypłaca ryczałt za używanie tych przedmiotów lub jego odpowiednią część, stosownie do czasu jego wykonywania, z chwilą zakończenia wykonywania tego świadczenia. Maksymalna wysokość wypłaconego ryczałtu za używanie przedmiotów świadczeń rzeczowych nie może być wyższa niż wartość rynkowa tych przedmiotów w dniu ich przyjęcia przez świadczeniobiorcę.

W ustawie określono także w art. 221 tzw. świadczenia szczególne. Mogą one polegać na: odpłatnym zobowiązaniu przedsiębiorcy do dostosowania posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych do potrzeb obrony państwa w sposób niezmienny ich właściwości i przeznaczenia, przystosowaniu budowanych (przebudowywanych) i rozbudowywanych obiektów budowlanych oraz wytwarzanych rzeczy ruchomych do potrzeb obrony państwa, gromadzeniu, przechowywaniu i konserwacji przedmiotów niezbędnych do wykonania ww. czynności.

Zaprojektowana i złożona obecnie do Sejmu RP ustawa o obronie Ojczyzny w tym zakresie zasadniczo kontynuuje rozwiązania istniejące dotychczas. Jej szczegółowa analiza, ze względu na znaczną obszerność (obecnie już 805 jednostek redakcyjnych w postaci odrębnych artykułów) przekracza znacznie ramy tego opracowania.

Od redakcji. Liczymy na współpracę przy tworzeniu tekstów z zakresu prawa. Wszystkich zainteresowanych rozwiązaniem nurtujących ich problemów prosimy o kontakt mailowy z autorem artykułu. Odpowiedzi zamieścimy na łamach miesięcznika.

Przypominamy, że członkowie Izby mogą zwracać się do radców o pomoc prawną w związku z prowadzeniem SKP oraz przy rozstrzygnięciu sporów z organami administracji publicznej. Mecenas Marcin Barankiewicz jest dostępny dla członków PISKP od poniedziałku do piątku w godzinach 8-16 pod nr. tel. 22/811-26-06, natomiast mecenas Rafał Szczerbicki ma dyżur w Izbie w każdy wtorek w godzinach 8-16. Konsultacje te są bezpłatne.